

Bojana Marković
Zadar

NOVA KNJIGA O BIBINJAMA

Mijo Šimunić Mičelo, *Iz bibinjske povjesnice dvadesetog stoljeća*,
Matica hrvatska Zadar, 2006.

Nedavno je iz tiska, u izdanju Matice hrvatske Zadar, izašla knjiga *Iz bibinjske povjesnice dvadesetog stoljeća* Mija Mije Šimunića Mičela (1906.-1999.), rođenoga Bibinjca, autodidakta, seoskoga čauša, utemeljitelja pogrebnog društva i velikoga domoljuba. Knjigu je uredio, obogatio *Malim rječnikom bibinjskoga govora* te bilješkama i fotografijama popratio njegov sin Božidar Šimunić, iznimno zaslužni djelatnik Ogranka Matice hrvatske u Zadru.

Mičelova je knjiga svojevrsna bibinjska kronika dvadesetoga stoljeća, u kojoj autor sa simpatijama govori o povijesti, kulturi, običajima, politici, gospodarstvu, graditeljstvu, vjeri, zgodama i nezgodama stanovnika Bibinja i onih koji su s njima bili u doticaju. Radi se o živom prikazu svih segmenata života bibinjskoga stanovništva u 20. stoljeću, čijim je sudionikom i svjedokom bio i sam autor.

Knjiga je podijeljena u nekoliko cjelina: “Običaji kojih više nema”, “Na državnoj granici”, “Za vjeru i dom”, “Greb do greba – snop do snopa”, “Moje selo drago”, “Težački trudi”, “Naš župnik don Marko Sikirić” i “Mali rječnik bibinjskoga govora”, iz naziva kojih su vidljive, kao što urednik primjećuje, tri značajke koje određuju Bibinjca: “da je bio vrijedan težak, da je uvijek ispovijedao svoju katoličku vjeru te da je s ponosom, i u najtežim trenucima, očitovao svoje hrvatstvo”.

U poglavlju “Običaji kojih više nema” Mičelo je svjestan činjenice da svako vrijeme prilagođava običaje, stvara nove i napušta stare te da je jedini način da se oni sačuvaju – zapisivanje. To je vjerojatno i razlog zašto prvo piše o običajima koji idu ka zaboravu, s ciljem da mladi mogu o njima doznati, “a sve je to naša povijest i mora biti naša svetinja”. Opisuje proljetni blagoslov polja, *balotivanje pudarov* (izbor čuvara vinograda i polja), davanje *dotka* (dohodak u plodovima, novcu), kuluk (porez u besplatnom fizičkom radu propisan za muškarce od 18 do 60 godina), okupljanja uz *kuledu* (krijes na otvorenom), odlazak *na plec(e)* (gošćenje i čašćenje kod župnika o Uskrsu), izbor bana (davanje oduška svom hrvatstvu).

“Na državnoj granici” je cjelina u kojoj govori o povijesnim događajima prve polovice dvadesetoga stoljeća koji su ovako ili onako utjecali na život Bibinjaca. Spominje dolazak talijanskih vojnika godine 1918. – koji su progonili Bibinjcima dragoga župnika Marka Sikirića, a u svemu ostalom bili dobri (igrali *na balote* s mještanima) – zatim razdoblje pograničnog područja u koje je Bibinje dospjelo 1923. godine, krijumčarenje iz Zadra koji je bio pod talijanskom vlasti, stradavanja na granici (navodi i imena), bombardiranje Bibinja 1941. godine.

U najopširnijem poglavlju, “Za vjeru i dom”, autor svjedoči o običajima dijeljenja *ljiba* na Dan mrtvih, o božićnom blagoslovu kuća, vodokrštenju, zavjetima sv. Anti (na godišnjicu njegove smrti tuča je jednom opustošila Bibinje), *c(ic(e)l)ja(l)jkama*, koje su najavljujvale stajališta križnoga puta na Veliki petak, uskrsnim *turtama*, svećenicima koji su uvijek bili uz svoj puk (spašavali živote, selo), sukobima s *tolomašima* (Zadranima koji su tridesetih godina dvadesetoga stoljeća bili za autonomiju Dalmacije, a ne za ujedinjenje Hrvata), što se odražava i na današnji odnos mladih Bibinjaca i Zadrana. Svjedoči Mičelo i o petosvibanjskim izborima 1935. godine kada su u Bibinjama pobijedili radićevci, mačekovci i zbog toga trpjeli teror od strane jugoslavenskih vlasti. Govori o spomen–murvama, koje su zasađene 1925. godine, za proslave tisućite obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva, upozorava kako ih je malo ostalo i kako ih treba obilježiti “jer to je naša povijest o kojoj moraju znati naši mladi”, nabraja sve članove Hrvatskog sokola u Bibinjama, spominje prvu čitaonicu, kinopredstavu, kulturnu smotru HSS-a u Šibeniku 1936. godine.

U poglavlju “Greb do greba – snop do snopa” sjeća se velikih tragedija koje su pogodile Bibinje. Prva je mobiliziranje Bibinjaca 1914. godine i pogibije u Prvom svjetskom ratu, pojava španjolske gripe, tzv. *španjole*, te velika glad koja je zadesila Bibinje 1917. godine kada su zbog *levere* i suše propali svi usjevi. Prisjeća se kako su tada jeli travu, *brali* puževe (osim onih za koje se mislilo da su došli iz Kopošanta, staroga groblja), a te je godine i don Marko Sikirić otvorio pučku kuhinju.

S osobitom nježnošću i sjetom Mičelo govori o bunaru na Srisela (“Moje selo malo”) oko kojeg se je susretalo, *šedutalo*, zaljubljujvalo, ukratko, vodio društveni život sela, a sada je *zabrčan*. Uz kronološko navođenje povijesnih podataka, autor ubacuje i anegdote (o Popovu bunariću ili upisivanju ljudi u Pogrebno društvo Bibinje).

Poglavlje “Težački trudi” prikazuje bibinjsko poljodjelstvo, maslinarstvo i stočarstvo. Spominju se velika nevrjemena 1911. i 1927. godine, obnova vinograda početkom dvadesetog stoljeća (koju je vodio poljodjelski stručnjak Marko Ožanić), *trganje*, *navrcanje*, *mast*, *mlikarice*, *uljarne*, *doginjanje snopov*, *gumla*.

Posljednje poglavlje, “Naš župnik don Marko Sikirić”, posvećeno je cijenjenom župniku koji je u dvadesetak godina službovanja učinio mnoga dobra za bibinjski puk. Da autor osjeća zahvalnost i poštovanje, vidljivo je iz činjenice da ga spominje na nekoliko mjesta u knjizi, ponavljajući da je bio “osoba dostojna sjećanja i svekolika štovanja i hvale”. Najviše ga cijeni zbog pravednosti, hrvatstva (Sikirić nije htio govoriti talijanski kada se to od njega tražilo i morao je bježati jer je inzistirao na *rvackom* jeziku), prilagodljivosti i brige za dobrobit sela.

Na posljednjih desetak stranica urednik Božidar Šimunić smjestio je “Mali rječnik bibinjskoga govora”. Radi se o četiristotinjak jednostavnih rječničkih članaka (glava se članka sastoji od natuknice u kanonskom obliku s obilježenim akcentom, bez popratnih

odrednica, a tijelo od prijevodnih semantizacija) i nekoliko fraza (*ic(i na mlikaricu, ic(i na plec(e, u duplo)*). Autentičan bibinjski govor je čakavski supstrat s pridošlim štokavskim utjecajem. Šimunić bilježi tipičan čakavski naglasni inventar (*brājda, levera, traba"kul*) s očuvanim prednaglasnim duljinama (*c(ŭka"ti se, dōla", krŭpa"*), ali i primjere tipa: *kortizanje, krōštule, marišnica, máškule*; također zapaža neutralizaciju razlika između fonema č i ć (*c(ešanje, c(ifa(l), buc(aliste, plec(e)*). Navodi etnike (*Bijogradac, Školjar, Trešin*), više od stotinu lokaliteta (*Bolovan, Bunarina, Crljenica, Čukovica, Dolac, Drac(evac, Franjade, Granica, Iglia stan, Jaz, Jugo, Konal, Kopošanat, Na kraj punte, Pod valan, Porat, Selavrata, Srisela, itd.)*), nazive blagdana (*Ivanja, Križi, Rokovo, Sisveti, Stipanja*), zanimanja i dužnosti (*ađonto, koludrica, kosac, marangun, mlikarica, rondar, sakreštan, trgac()*), biljaka i životinja (*fafarikula, frmenta, melun, mendula, orzo, žito, žukljica, žutenica, ogrc, tovar*) itd. Posebno i mnogo opširnije izdanje rječnika je u izradi i zasigurno će u velikoj mjeri pridonijeti čakavskoj leksikografiji.

Svojim pomnim i iscrpnim opisima običaja, težačkoga rada, političkih i socijalnih prilika tijekom dvadesetoga stoljeća, Mičelo je zauvijek oteo zaboravu nekadašnji život Bibinja. Ovom je knjigom dao velik doprinos čuvanju i promicanju kulturnih vrednota Bibinja koje, kao mjesto od tri tisuće stanovnika, ima veliku sreću da ga marljivi i savjesni žitelji proučavaju iz različitih aspekata (objavljene su knjige Ivana Šindije, *Bibinjski korijeni*, 2003. godine, koju akademik Petar Šimunović naziva "uzornim mjestopisom", i Ante Gverića, *Iz prošlosti Bibinja*, 1999. godine) što može poslužiti samo kao pozitivan primjer mještanima ostalih manjih hrvatskih mjesta.